

Τα εύρετρα

Βλέπει τη γριά που της έπεσε το πενηντάευρο κατεβαίνοντας στη στάση, και δεν λέει τίποτα. Μόνο κοιτάει σαν το λύκο δεξιά αριστερά για κανέναν επίδοξο διεκδικητή, κι όταν πια το πεδίο είναι ελεύθερο, βουτάει με όλο του το σώμα, λες και βιάζεται να κάνει έρωτα με την πιο επιθυμητή γυναίκα, και αρπάζει το κολλαριστό χαρτονόμισμα.

Απορεί πώς της ήρθε η ιστορία με τα Άρλεκιν. Το παθαίνει τον τελευταίο καιρό, μετά τη σύνταξη. Το μυαλό της σκορπίζεται σε παλιές μνήμες, χάνει τον κόσμο απ' τα μάτια της και ονειροβατεί, όπως τώρα μέσα στο πηγμένο λεωφορείο που στραγγίζει τον αέρα από τα πνευ-

μόνια τους και τον ξερνάει από τα μισάνοιχτα παράθυρα στη νωθρή μέρα. Το μετάνιωσε. Επιστρέφει στο σπίτι· δεν θέλει επισκέψεις στην κόρη της, ειδικά αφότου θυμήθηκε την εικόνα της πάνω απ' την ανοιχτή ντιβανοκασέλα, να σιγοντάρει τον συγχωρεμένο.

Δεν ξέρει ποια τρύπα να πρωτοβουλώσει: να πληρώσει τα χρωστούμενα στον Μπάμπη –μεγάλο μούτρο, και σίγουρα τον κλέβει στα χαρτιά, αν ανοίξει το στόμα του, όμως, πάει η λίγη καλή φήμη που του απόμεινε σ' εκείνο το χαμαιτυπείο της οδού Ελευθερίας–, να ξοφλήσει τον περιπτερά, μπας και του δώσει με σκόντο την κούτα με τ' αμερικάνικα που σκονίζεται εδώ και καιρό στη γωνία δίπλα στις καπότες, να πάει στην κυρα-Τζώρτζιας για να ξεχαρμανιάσει μ' εκείνη την μπάνικη Ρουμάννα που μυρίζει ροδόνηρο και ξεθυμασμένο ιδρώτα, ή τελικά να δώσει μια μικρή προκαταβολή στο σπιτονοικοκύρη του για να μην τον πετάξει από την ποντικότρυπα που αποκαλεί γκαρσονιέρα «ευάερη και ευήλια, σε ήσυχο σημείο της πόλης»;

Ήταν η μόνη ξεκούρασή της αυτές οι ιστορίες, αλλά ο Λαυρέντης δεν ήθελε βιβλία στο σπίτι – ειδικά τα αισθηματικά, που φούσκωναν τα μυαλά των γυναικών, κι είχαν μετά παράλογες απαιτήσεις που δεν ταίριαζαν στο φύλο και στη θέση τους. Η κόρη της, πάλι, την κορόιδευε για την αγραμματοσύνη της, για την αφέλειά της να πιστεύει στις ευκολίες των φυλλάδων, που μοσχοπου-

λούσανε πατώντας στις συναισθηματικές ελλείψεις των γυναικών. Ωραίους λόγους έβγαζε στην εφηβεία της, αγορασμένους με ιδιαίτερα που ξεχρέωσε με κάμποσες σκάλες η ίδια και μ' ένα τραγικό εργατικό ατύχημα στη σωληνουργία ο άντρας της.

Προς το παρόν κάνει μια βόλτα για να βάλει τα πράγματα σε μια τάξη. Από μια άποψη, αυτό το πενηντάευρο που ήρθε από το πουθενά αποδεικνύεται μεγάλη σπαζοκεφαλιά. Τουλάχιστον πριν από μισή ώρα που ήταν ρέστος, ντιπ στεγνός από χάρτινα και κέρματα, ήξερε πώς είχε η κατάσταση. Μοιρολατρία ξεμοιρολατρία, ήταν γενικώς και αορίστως υπόχρεος απέναντι σε όλους. Τώρα, αν διαλέξει να αξιοποιήσει με οποιοδήποτε τρόπο αυτό το αναθεματισμένο πενηντάευρο, υπάρχει κίνδυνος οι διάφοροι πιστωτές του να μάθουν ότι κυκλοφορεί με χρήμα και τότε να έχει πιο άσχημα ξεμπερδέματα.

Του έλεγε ψέματα ότι τα είχε κόψει μαχαίρι, αλλά αυτή ξενουχτούσε διαβάζοντάς τα και τα έκρυβε μετά μέσα στον καναπέ-κρεβάτι της κουζίνας. Ήταν δίκαιο να κρατάει μερικά ψιλά από το μεροκάματο για το μεράκι της, αφού ποτέ της δεν ξόδεψε για ντύσιμο ή άλλες πολυτέλειες και όλα τα λεφτά της πήγαιναν πάντοτε στο κοινό ταμείο, το οποίο διαχειριζόταν ο Λαυρέντης. Και ήταν άδικο να την κάνει να νιώσει σαν κλέφτρα όταν εκείνο το βράδυ την τσάκωσε με το βιβλίο στο χέρι *—Έρωτας μέχρι την άκρη του κόσμου*, ακόμα θυμά-

ται τον τίτλο του—, να προσπαθεί να διαβάσει στο φως του καντηλιού. Είναι σίγουρη ότι ευχήθηκε κάτι βαρύ και σκοτεινό μπροστά στο εικόνισμα, γιατί μια μέρα μετά ο άντρας της έπεσε από μια εσωτερική σκάλα και έσπασε το κεφάλι του πάνω σε μια πυραμίδα από χοντρούς μεταλλικούς σωλήνες.

Τριγυρνάει άσκοπα στην παλιά γειτονιά του, εκεί που ήταν κάποτε το πατρικό του —ένα στενάχωρο τριάρι σε μια παμπάλαια πολυκατοικία, όπου στοιβάζονταν προαμνημονεύτου η αφεντιά του μαζί με τις ζωές άλλων έξι ανθρώπων, των τριών πεθαμένων τώρα πια, μάνα, πατέρα και μεγάλος αδερφός, και των άλλων τριών, ένας μεγαλύτερος και δύο μικρότερες αδερφές, πιο ξένων κι απ' τους ξένους—, και φτάνει στο πέτρινο σχολείο του, που, ανακαινισμένο και βαμμένο με ζωηρά χρώματα, κρατάει ακόμα κάτι από την παλιά του δόξα.

Σαν να το ζει στο τώρα. Ο Λαυρέντης να ρίχνει στη σόμπα ανά πεντάδες τα βιβλία της και η μικρή να στέκεται χαιρέκακα από δίπλα και να κάνει χώρο με τη μασιά, για να μπουν «οι φτηνοί της έρωτες στο οικογενειακό Άουσβιτς», όπως της πέταξε κοροϊδευτικά. Κρίμα που η τελευταία ανάμνηση από τον άντρα της είναι ποτισμένη με πικρία, που κράτησε και μετά την κηδεία, για κάμποσα χρόνια, όταν ακόμα υπήρχαν ελπίδες να ξαναφτιάξει τη ζωή της. Και η κόρη της αγέρωχη, άκαμπτη, να της αρνείται όχι μόνο το ξέχασμα στο ψέμα, αλλά και την

υπόνοια μιας δεύτερης ζωής με έναν νέο σύζυγο. Δεν θα ήταν καμιά μεγάλη αγάπη: ένα γεροντοπαλικάρο που ήθελε σπιτικό φαγητό, μια καθαρή φανέλα και ένα ζευγάρι ζεστά πόδια στο κρεβάτι του.

Δεν μπορεί να θυμηθεί τον εαυτό του παιδάκι. Όλες οι παλιές φωτογραφίες χαθήκανε ανάμεσα σε τρεις μετακομίσεις σε ολοένα και πιο φτωχικά και μίζερα σπίτια. Κάποτε –πάνε πολλά χρόνια– θα τριγυρούσε κι αυτός με κοντά παντελόνια και μια ξεφτισμένη σάκα –τρίτο χέρι από τους δύο μεγαλύτερους αδερφούς–, ίσως με το ίδιο πεινασμένο μάτι για κανένα παγωτό ή καμιά σοκολάτα από το περίπτερο του Γκόρα. Σκεφτόταν άραγε το αύριο; Τότε. Είχε όνειρα; Έκανε σχέδια με το μικρό μυαλό του, που έφτανε μονάχα μέχρι τρεις δρόμους παρακάτω;

Μόνο ο γιος της την ένιωθε, αλλά τον έχασε κι αυτόν νωρίς. Εκείνο το βράδυ, όταν πήγαν να κοιμηθούν οι άλλοι στα ανάλαφρα και δίκαια κρεβάτια τους, άρχισε να σκαλίζει το παλικαράκι της μέσα στις στάχτες, για να περισώσει το σώμα κάποιου Άλμπερτ ή Κρίστιαν με φαρδουλούς ώμους και δυνατά χέρια. Τον βρήκε, μαυριδερό και λυπημένο, να κοιμάται μέσα στην άδεια ντιβανοκασέλα, και το πήρε για κακό σημάδι, λες και δοκίμαζε τον τάφο του.

Όταν κοιμόταν, σαν μικρότερος, με τις αδερφές του, ένιωθε τα μισοξινισμένα χνότα τους να του χαϊδεύουν τα μάγουλα και τα μάλλινα τερλίκια τους να κάνουν τις

άχαρα μεγάλες πατούσες του να ιδρώνουν, και ξυπνούσε το πρωί μέσα στη γλύκα. Πρέπει να αγαπιόντουσαν τότε, κι ας τον έχουν σήμερα ξεγραμμένο. «Ρεμάλι» τον είπε ο γαμπρός του, και η μικρή δεν έβγαλε κιχ, παρά έστριψε το κεφάλι από την άλλη. Καλοπαντρεύτηκαν και τον ξέγραψαν. Μόνο ο μεγάλος τού στάθηκε· έφερε κανένα τσιγάρο και τα νέα της οικογένειας σ' εκείνα τα πένθιμα επισκεπτήρια. Πέθανε ο πιο αγαθός απ' όλους τους, «ένας Χριστός της γειτονιάς», που έλεγε και εκείνο το τραγούδι που άκουγε τόσο συχνά από το τρανζίστορ του Νώντα, όταν δούλευε μερικά μεροκάματα στη συνοικιακή βιοτεχνία επίπλων, μόλις «αποφοίτησε» από τα Διαβατά. Απ' τους γονείς του έχει τις λιγότερες μνήμες: ο πατέρας χαμένος μέχρι αργά το απόγευμα στο εργοστάσιο και η μάνα μέσα σε μια κουζίνα, να βάζει ολημερίς την κατσαρόλα για να γεμίσουν οι κοιλιές τόσων ανθρώπων. Ανάμεσα στις φροντίδες, πού χρόνος για μια αγκαλιά; Ακόμα θυμάται που του σκούπιζε τα μάτια με την ανάποδη της ποδιάς της όταν μαλώνανε με τον δεύτερο. Με το μαράζι του πήγανε πριν της ώρας τους, έτσι του πέταξε κατάμουτρα η Φρόσω, η άλλη του αδερφή. Αλλά η μάνα του ταλαιπωριόταν πολλά χρόνια με τον καρκίνο, απ' όταν ήταν έφηβος –«παιδί μετρημένο, με το κατηχητικό του, και σεμνό σαν κορίτσι», έτσι δεν είπε ο παπα-Σταύρος όταν πήγε για μάρτυρας υπεράσπισης στη δίκη του;–, κι ο πατέρας έπαθε εγκεφαλικό, μπαμ

και κάτω. Μεγάλη προστυχιά να φορτώσουν στην καμπούρα του και δύο θανάτους οι καλοβολεμένοι. Αυτός έκανε τη θητεία του και ξεμπέρδεψε μια και καλή. Ούτε και καταδέχτηκε ποτέ να τους παρακαλέσει για να βγάλει το μήνα. Μόνο ο μεγάλος τού άφηγε εκείνους τους τσίλικους αεροπορικούς φακέλους με κάμποσα χάρτινα μέσα, στην τακτική του επίσκεψη κάθε μήνα στο δυάρι του. Αφότου έφυγε κι εκείνος, δεν θα τους ξαναδεί, μήτε στις χαρές μήτε στις λύπες τους. Αν έχει ανάγκη από αγκαλιά, θα πηγαίνει στις Τζώρτζιας· αν έχει ανάγκη από καλοσύνη, θα πηγαίνει μέχρι τα μνήματα ν' ανάψει το κεράκι του στους νεκρούς του· αν έχει ανάγκη από ρευστό και η τύχη του στο χαρτί τον εγκαταλείπει για τα καλά, θα βοηθάει στη λαχαναγορά εκείνο το καλό παιδί από το Καζακστάν.

Η πιο σκληρή απ' όλους έμεινε δίπλα της, γαντζωμένη σε μια ζωή που κουνάει το δάχτυλο και επαναφέρει στην τάξη τους παραστρατημένους. Αλλά σήμερα δεν θα πάει, αν και πεθύμησε τα εγγόνια της. Ο Λαυρεντάκος φέρνει του γιου της, γι' αυτό και η κόρη της τον ελέγχει καθημερινά, φτιάχνοντας γύρω του μια θηλιά που σφίγγει κάθε φορά που ο μικρός διεκδικεί το ανθρώπινο δικαίωμά του για λίγη ελευθερία. Πόσα βιβλία έχει να κάψει στο καινούργιο τζάκι της η αδέκαστη δικτάτορας; Αυτή όμως θα δίνει τα πενηντάευρά της στον μικρό για να ζει τα όνειρά του στο φως και, όσο μπορεί, να μην

τα παραχώνει σε καμιά κασέλα, να μην τα θάβει για να κρατάει ευχαριστημένους τους αρνητές της χαράς. Και τώρα ακόμα που ανακάλυψε πως έχασε το δώρο που φύλαγε για το παιδί, δεν θα το πάρει για κακό σημάδι. Τον επόμενο μήνα λιγότερος καφές, λιγότερο πετρέλαιο, και το χαπάκι της από ολόκληρο μισό, και θα μαζευτεί το αναγκαίο αντίτιμο για λίγη ευτυχία.

Καλύτερα που δεν σκέφτεται και πολύ τα παλιά. Δεν έχει και κανένα νόημα να κάνει στην κατάστασή του κούφιους απολογισμούς. Αυτά που τον απασχολούν είναι πιο καθημερινά και άχαρα, της επιβίωσης. Μόνο που, αφήνοντας πίσω του την καγκελόπορτα του σχολείου και το γηπεδάκι των παιδικών του χρόνων, το οποίο έγινε πριν από καμιά εικοσαετία πολυκατοικία πολυτελούς κατασκευής με πυλωτή, νιώθει να τον καίει στην τσέπη του το πενηντάευρο από τη λειψή σύνταξη της γριάς.